

SOCIÁLNO-POLITICKÉ ASPEKTY PANDÉMIE

Socio-political aspects of the pandemic

Erik GERMUŠKA

PhDr. Erik Germuška, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: erikgermuska@gmail.com

Abstrakt

V príspevku sa autor venuje problematike súvzťažností pandémie koronakrízy a jej vplyvov na rodinu a štát. Hodnotí fenomén globálnej pandémie a jej vplyv na zaužívané spôsoby života v dnešnej spoločnosti, ktoré si vyžadujú zmenu postoja človeka k svojej role občana štátu a zároveň člena rodiny. Autor poukazuje na nutnosť snahy o suverenizáciu existencie človeka v spoločnosti a tiež štátu ako zástupcu záujmov svojich občanov v globálnom meradle politických vzťahov na medzinárodnej úrovni pri zabezpečovaní zamestnanosti a predchádzaní krízových javov, ktoré sa môžu prejaviť v konečnom dôsledku v disfunkcii súčasných rodín a iných patologických prejavoch, ktorých bezprostredným riešiteľom je aj sociálna práca ako nezastupiteľná sféra štátnej sociálnej politiky.

Kľúčové slová: Rodina. Koronakríza. Štát. Sociálna práca. Suverenizácia. Sociálne dôsledky.

Abstract

In this article, the author deals with the issue of the correlations of the coronacris pandemic and its effects on the family and the state. It evaluates the phenomenon of the global pandemic and its impact on established ways of life in today's society, which require a change in a person's attitude to his role as a citizen of the state and at the same time a member of the family. The author points out the need to try to sovereign the existence of man in society and the state, as a representative of the interests of its citizens in the global scale of political relations at the international level in securing employment and preventing crisis phenomena, which may ultimately affect the dysfunction of current families and others. pathological manifestations, the immediate solution of which is also social work, as an irreplaceable sphere of state social policy.

Key words: Family. Corona Crisis. State. Social Work. Sovereignty. Social Consequences.

Úvod

Svet sa ešte nikdy od čias 2. svetovej vojny neocitol v takých megarozmeroch pred hrozbou smrtiacej pandémie ako začiatkom roku 2020, hoci v tom čase sa všetkým zdalo, že Čína je veľmi ďaleko a dôsledky strašného

ohrozenia ľudských životov v globálnom rozmere sa nebudú týkať aj ďalších krajín, či nebodaj všetkých svetadielov. Ľudstvo "ozbrojené" silnými technológiami sa desaťročia cítilo príliš isto. Stačili však dva mesiace a všetko sa zmenilo. Zaužívaný spôsob života ľudskej civilizácie a relatívna predvídateľnosť jeho kolobehu

odrazu vystriedala absolútna neistota a globálna fóbia človeka z človeka. Nikto nevedel anticipovať nič, pretože o nepriateľovi ľudstva značky COVID-19 bolo a je pramálo informácií. Svet a ľudstvo neboli pripravení čeliť pandémie hrôzy. Každý štát sa uzavrel do seba a bojoval za seba. Rúcali sa integračné hranice EÚ a každý štát chcel ochrániť hlavne svojich vlastných občanov.

Aj Slovensko zrazu stálo pred veľkou neznámou, navyše veľkou neznámou bola aj nová vláda, ktorá mala prevziať moc v takýchto extrémnych podmienkach. Výsledky februárových parlamentných volieb v *Slovenskej republike* sa vygenerovali na základe protestov občanov, nespokojnosti i únavy z 12-ročného vládnutia strany SMER-SD. Od novej vlády, ktorá bola vymenovaná prezidentkou *Slovenskej republiky* 21. marca 2020, sa očakáva oprávnene veľmi veľa, pretože v predvolebnej kampani opozičné strany, hlavne OĽANO, stavali svoje sľuby hlavne na antikorupčnej agende, spravodlivosti a vymožitelnosti práva, na boji proti byrokracii, mafii, extrémizmu a terorizmu, na potrebe kvalitnejšieho vzdelávania a forširovaní vedy, na budovaní zdravotníctva pre ľudí, sociálnej pomoci a starostlivosti, na zlepšení dôchodkového systému a sociálneho poistenia, na lepšej rodinnej politike, priamej demokracii, občianskom aktivizme, na otvorenom vládnutí a výkonnej ekonomike. Predvolebné sľuby OĽANO mali intenciu budovať štát, ktorý slúži a chráni. Okrem toho v predvolebných sľuboch bola zahrnutá aj „zelená“ agenda, rómska problematika, kultúra, šport, moderná zahraničná politika, (kybernetická) bezpečnosť, polícia, obrana, informatizácia atď., teda všetko, čo je dôležité pre štát a plnenie jeho funk-

cií. Koronakríza obnažila všetko a postupne preveruje všetko. I sľuby a ich realizáciu.

Slovensko sa v súčasnosti nachádza v ekonomickej megakríze podobne ako celý svet. Čo tejto kríze predchádzalo? Hlavný problém *Slovenska* v 90-tych rokoch 20. storočia predstavoval bezbrehý prechod na trhovú ekonomiku a masívna privatizácia bývalého národného majetku nad národným kapitálom, ktorý zo *Slovenska* urobil de facto montážnu „dielňu“ bez pridanej hodnoty (s lacnou pracovnou silou odkázanou na milosť a nemilosť zahraničných investorov). Schopnosť štátu tvoriť plnohodnotnú sociálnu politiku bola a doteraz je priamo závislá od udržania - domácim hospodárstvom vytvoreného - zisku, z ktorého prevažná časť dlhodo- bo, žiaľ, prúdi do domovských štátov zahraničných investorov pôsobiacich v *Slovenskej republike*. V súčasnosti sme svedkami toho, že naša ekonomická závislosť od cudzích investorov je jednoznačná, o potravinovej závislosti a nesebestačnosti *Slovenska* možno konštatovať to isté, čo v plnej nahote odhalila a potvrdila koronavírusová kríza. Sociálne dôsledky takto orientovanej ekonomiky preto neveštia nič dobré, pretože miera nezamestnanosti u nás už po čiastočnom ústupe pandémie vykazuje negatívne štatistiky. Zlá štruktúra hospodárstva sa odráža v tom, že sme vo veľkej miere orientovaní na automobilový priemysel, dokonca sme svetovou veľmocou v tomto segmente, no koronakríza ukázala, akí sme zraniteľní práve „vďaka“ tejto jednostrannosti, pretože ako prvé kolabovali práve tieto giganty, pričom doteraz dopyt po automobilových produktoch je veľmi nízky. Je teda zjavné, že bez reštrukturalizácie nášho hospodárstva a pracovného

trhu sa z negatívnych čísel dostaneme len veľmi ťažko.

Ďalším chronickým problémom *Slovenska* je neschopnosť riešiť vlastnými finančnými prostriedkami bytovú otázku svojich občanov. Je zaujímavé, že za niekoľko decénií v období do roku 1989 sa vybuďovalo z prostriedkov štátu obrovské množstvo bytov dostupných pre občanov. Dnes sa ukazuje, že jedinou šancou aspoň čiastočne riešiť tento problém sa črtá iba vo využití eurofondov (financie sú uvoľnené *Európskou komisiou* iba „vďaka“ koronakríze!), na čo sa spolieha hnutie *Sme rodina*, aby splnilo svoj predvolebný sľub. Aktuálna otázka v danej súvislosti teda znie: čo ešte vôbec dokáže urobiť pre občanov náš štát z vlastných zdrojov?

1. Geopolitické dôsledky pandémie koronavírusu a suverenizmus štátov

Aké sú súvzťažnosti geopolitiky a koronavírusu? Najdôležitejším odkazom súčasnej krízy spôsobenej koronavírusom je nutnosť obnovovania sebestačnosti národných štátov. Nepredvídateľná kríza gradovaná koronavírusom najmä v počiatočnej jasne poukázala na umelosť (neautenticnosť) zoskupenia s názvom *Európska únia*. Ukázalo sa, že v bežnom čase bola *Európska únia* výhodná najmä pre západné štáty pretože *EÚ* je predovšetkým pragmatický projekt manažovaný hlavne svojimi zakladajúcimi členmi. Možno konštatovať, že štáty geopolitického rangu *Slovenska* prijali (v rámci *EÚ*) na seba rolu geopolitického objektu, ktorý sa väčšinovo podriaďuje „bruselskému diktátu“ (s občasnou dávkou miernej kritiky - v rámci krajín *V4*). *EÚ* síce štáty ostbloku vyhlasujú za najúspešnejší projekt, no práve koronakríza v plnom

svetle odhalila jeho slabiny - oneskorené reakcie na koronakrízu, slabá flexibilita vrcholných predstaviteľov *EÚ* a *EK*, prebyrokratizovanosť atď., čo absolútne prehĺbilo skepsu a nedôveru väčšiny členských krajín voči tejto inštitúcii. *EÚ* a *Európska komisia* sa po neetickom správaní k *Taliansku* (pálenie zástav *EÚ*) a *Španielsku* v čase pandémie síce ospravedlnila, ale ruptúra vo vzťahu k *EÚ* aj zo strany iných krajín sa tak skoro nezacelí.

Je evidentné, že umelá orientácia takých slovanských štátov ako je *Slovensko*, *Česko*, *Poľsko*, *Bulharsko*, ale aj *Maďarsko* či *Rumunsko* na Západ je udržiavaná takpovediac „sektarizáciou“ svetového obchodu a integračnými podmienkami, ktorých hlavným imperatívom bola privatizácia štátneho majetku do nadnárodných rúk, a tým aj vynútená poslušnosť štátov ostbloku pod hrozbou hypernezamestnanosti. Tridsať rokov od geopolitického zlomu v roku 1989 a zároveň aj od umelo formulovaných príčin jednostrannej závislosti Východu od Západu má však svoje veľké trhliny, ktoré ešte viac odhalila koronakríza, a to najmä v čase jej dramatického nástupu (neetický vzájomný vnútorný egoizmus krajín Západu a podceňovanie Východu). Treba akcentovať a zároveň objektívne konštatovať, že práve krajiny ostbloku preukázali v čase pandémie oveľa lepšiu stratégiu, taktiku i manažovanie krízových procesov než západné štáty a *USA*.

Ukazuje sa, že Západ je dnes oveľa viac závislý ako kedykoľvek predtým od produkcie nadmerného zisku v nových štátoch *EÚ*, ktoré prešli kolonialistickým modelom eurointegrácie (strategické „žmýkanie“ slabo platenej pracujúcej chudoby v desofistikovanej produkcii a gradácia ziskov tečúcich na Západ),

s cieľom zachovať alebo minimalizovať svoje geopolitické straty, ktoré ho nevyhnutne čakajú v spojitosti s už existujúcim multipolárnym svetom. Pandémia absolútne odhalila nepripravenosť *USA*, a to nielen v oblasti zdravotníctva, ale oslabila aj jeho donedávna vehementne proklamované dominantné postavenie vo svete (*USA* ako svetový geopolitický predátor už sťahuje vojská z mnohých krajín sveta), o čom sa v geopolitike aktuálne už čoraz viac diskutuje (fenomén trumpizmu, politického chaosu, nezvládania demonštrácií, rasizmu, kriminality, vraždenia, tzv. americkej demokracie atď.).

Je jasné, že súčasná megakríza ešte vyostří súboj „umierajúceho“ globalizmu a do popredia sa derúceho suverenizmu štátov. V podvedomí najmä staršej i strednej generácie ostala ešte hlboko zakorenená zodpovednosť štátu takmer za všetko v našom živote, tak ako to bolo v minulosti aj v ČSSR. Dnes obviňujeme štát za všetko zlé, aj keď štát sa už dávno zriekol svojej zodpovednosti v privatizáciách štátneho priemyslu a tým aj priameho garantovania sociálnych istôt a garancie práce, čo je jedným zo základných zmyslov existencie človeka v spoločnosti. Po kolapse bipolárneho sveta sa transformujúce štáty spoľahli na neviditeľnú ruku trhu, ktorá bola výhodná hlavne pre postkolonialistické západné štáty. Tie prezieravo integrovali bývalé štáty východného bloku (socialistického bloku) do *EÚ* tzv. kolonialistickým modelom eurointegrácie. Vytvorilo sa centrum (*Nemecko, Francúzsko, Anglicko* a iné) a periféria (bývalý socialistický blok), čím sa prehľbujú rozdiely a stupňuje závislosť „nových“ členov *EÚ* od „starých“. Vytvorili sa centrá, kde sa zabezpečuje super-technologický pokrok a na druhej strane vznikli štáty (periféria), ktoré

predstavujú montážne haly *EÚ*, pričom nie sú schopné poskytnúť svojim občanom ani nové nájomné byty, ba ani dostatok domácej produkcie v obchodoch a podobne. Takáto cesta je varovná a neperspektívna tak pre *Slovensko*, ako aj pre ostatné štáty bývalého ostbloku.

Nová vláda a špeciálne politická strana Sloboda a solidarita permanentne forsíruje tézu o minimalizácii štátu. Minimalizácia štátu však znamená jeho postupný zánik. Ako by sme asi boli dopadli, keby štát nemal nijaké „páky“ na zvládanie ultrakrizových situácií? Podobne ako Trump, ktorého ignorujú jednotlivé štáty v rámci amerického súštátia, polícia i guvernéri? Štáty a národy bývalého východného bloku majú niekoľko spoločných črt. Novovzniknutý slovenský ekonomický kapitál a oligarchia, ktorá vzišla z ponovembrového vývoja v roku 1989, má už nielen ekonomické záujmy, ale predovšetkým záujmy mocenské. Neúmerný zisk a z neho plynúce mocenské aspirácie sú v ostrom protiklade so záujmami štátu a jeho občanov, ktorí tvoria štát ako jeho ľudský potenciál. Najexaktnejším príkladom podobného vývoja bolo *Rusko* v 90-tych rokoch 20. storočia, ktorého rozpad a mocenskú svojvôľu zastavil súčasný prezident Vladimir Putin. Príklad *Ukrajiny* je oveľa horší, pretože jej rozvrat oligarchickými skupinami je takmer dokonaný. *Ukrajina* nemá - podobne ako *Slovensko* - skúsenosť so samostatnosťou, a preto novovzniknutá oligarchia mala priam neodolateľné nutkanie „urvať“ si z *Ukrajiny* toľko, koľko sa len dalo, a to na úkor vlastných občanov. Ak *Slovensko* nechce dospieť do podobného stavu kolapsu, musí tu byť preto oveľa viac štátu. Štát musí byť na prvom mieste, inak sa výzvam súčasnosti nedá čeliť. Štát, občan

a pracujúci človek (presnejšie pracujúca chudoba) nemôže byť totiž fackovacím panákom nadnárodného kapitálu, ako je to zjavné z dôsledkov koronavírusu, na ktorom opäť zarobia najväčší boháči sveta.

Migračná kríza poukázala na potrebu maximalizovať aj schopnosť obrany štátu a jeho hraníc. Kriminalita v západných štátoch (často s participáciou migrantov) sa ukazuje ako nezastaviteľná a políciou nezvládnuteľná, pretože jej autorita sa ocitla na bode mrazu (*Nemecko, Francúzsko, Anglicko* atď.). Pochody a protesty proti rasizmu v týchto krajinách aj v *USA* sa postupne menia na skazonosné akcie (rabovanie, podpaľovanie budov, napádanie policajtov atď.) a rozvracanie normálneho života v štáte. Štát sa tam ukazuje ako takmer disfunkčný a bezmocný.

Hospodárska a potravinová sebestačnosť i jej posilňovanie je ďalšou výzvou pre novú slovenskú vládu. Bude schopná antikorupčná vládna koalícia odpovedať na tieto výzvy súčasnosti? Bude stačiť 1144 Sulíkových riešení pre *Slovensko*? Prinesie nová slovenská vláda koncepčnú politiku aj v sociálnej oblasti?

2. Programové vyhlásenie vlády a sociálna sféra

Podobne ako iné časti Programového vyhlásenia novej vlády (PVV), aj časť o sociálnych istotách a sociálnom štáte vyznieva priveľmi „kozmeticky“. Možnosť otcovskej dovolenky, zvýhodnené lístky na kultúrne podujatia pre rodiny, rôzne SOS príspevky, boj proti týraniu v rodinách, zavedenie príspevku na bývanie vo forme sociálnej dávky však nerieši prioritný problém, ktorým je nízka životná úroveň občanov na *Slovensku* v porovnaní so „starými“ členskými štátmi

EU. Narastajúce sociálne problémy, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou budú v spojitosti so zatiaľ nekončiacou pandémiou gradovať, zvýrazia našu demografickú krízu, ktorá má svoje korene v geopolitickom zlome v roku 1989. Súčasnú snahu o zmrazenie minimálnej mzdy môžu v blízkej budúcnosti priviesť k sociálnym nepokojom. *Slovenská republika* je otvorenou ekonomikou, presnejšie povedané závislou ekonomikou, závislou od zahraničného kapitálu. Obnova ekonomickej suverenity v dnešných podmienkach globalizovaného voľného trhu, kde *Slovensko* po privatizácii štátneho majetku po roku 1989 obrazne povedané stojí ďaleko za štartovacou čiarou, bude nadľudský výkon. Prezidentka SR Z. Čaputová v *Správe o stave republiky* pomenovala aktuálny stav veľmi objektívne:

„Naše hospodárstvo sa svojou výkonnosťou už prestáva približovať k európskemu priemeru. Ak sme ešte v rokoch 2003 až 2008 výkonnosťou ekonomiky priemer únie dobiehali, od roku 2012 už prakticky len stagnujeme. Hospodársky model, ktorý bol založený na nízkych mzdách a na lákaní priamych zahraničných investícií, sa už, podľa všetkého, vyčerpal“ (Čaputová 2020, s. 8, [cit. 2020-06-24]).

Demografická kríza je tiež obrazom celospoločenskej neistoty a vysťahovalectva za prácou do západných štátov *EU*. Nízke mzdy, absencia garantovania pracovného miesta (čo je, samozrejme, v protiklade s kapitalistickým voľným trhom) tam robí z mnohých slovenských a iných zamestnancov takmer bezmocných rukojemníkov. Ukazuje sa, že aj po odznievaní koronakrízy potrebujú západné štáty pracovníkov z východnej „zóny“ najmä na sezónne práce a sofistikované posty (IT sektor, lekári, manažérske, výskumné a vedecké

miesta atď.). Dá sa konštatovať, že trh s pracovnými miestami na Západe bude poznačený krízou vo veľkej miere, takže pracovné miesta pre našich ľudí sa určite výrazne zredukujú a prehĺbia chudobu aj u nás.

3. Rodina ako základ prosperity a budúcnosti štátu

Téma rodiny predstavuje dôležitý bod v *Programovom vyhlásení vlády*. Jej postoj k rodinnej politike je charakterizovaný takto: „Vláda SR bude podporovať rodinu, ktorá je základnou bunkou spoločnosti a hlavnou nositeľkou základných ľudských, kultúrnych, sociálnych, občianskych a duchovných hodnôt. Podporu rodiny vníma vláda SR ako prioritný nástroj na riešenie problematiky nepriaznivého demografického vývoja“ (*Programové vyhlásenie vlády 2020*, [cit. 2020-06-24]). Ďalšie znenie PVV v tejto oblasti však radikálne riešenie demografického úpadku absolútne neprináša. Pripomeniem preto príklad Ruska, ktoré po rozpade ZSSR zažilo obrovskú demografickú krízu, spôsobenú podobne ako u nás rozvratom národného hospodárstva v 90-tych rokoch 20. storočia. S nástupom V. Putina Rusko vo svojich strategických štátnych dokumentoch označilo demografickú krízu za problém s najvyššou prioritou, a preto zaviedlo štátny program materinského kapitálu. „V roku 2007 schválila vláda RF takzvaný materinský kapitál, ktorý získa rodina v prípade druhého a každého ďalšieho dieťaťa. Na ruské pomery ide o veľkú sumu. Najskôr bola jej výška okolo 200-tisíc rubľov, v roku 2013 už dosahovala výšku 400-tisíc rubľov (v tom čase to bolo v prepočte na eurá cez 10-tisíc eur, po páde kurzu rubľa činí dnes táto suma v prepočte vyše 5-tisíc eur). Tento kapitál získava rodina v podobe

certifikátu, ktorý môže medzi 4. a 25. rokom dieťaťa použiť na viaceré účely: či už na vzdelanie dieťaťa, zlepšenie podmienok bývania, na zdravotnú starostlivosť, čiastočne môžu ísť peniaze aj na prílepkovanie dôchodku matky. Štát okrem toho prišiel aj s ďalšími opatreniami, preplácaním poplatkov na škôlky, prémiami za pôrody a zvýšenými rodičovskými prídavkami“ (Hanus 2015, [cit. 2020-06-24]). V roku 2020 je v Rusku štátom garantované vyplatenie sumy 6 tisíc eur (466 617 rubľov) za prvé narodené dieťa a 8 tisíc eur (616 617 rubľov) za druhé narodené dieťa (*Penzijný fond Ruskej federácie 2020*, [cit. 2020-06-24]). Pravdou však je, že ani materinský kapitál zatiaľ nepriniesol zastavenie prirodzeného úbytku obyvateľstva v Rusku. Demografická kríza je odzrkadlením širokospektrálnych problémov a nových výziev, ktoré prináša súčasnosť.

Čo sa týka situácie slovenských rodín, veľký problém predstavuje slabá finančná podpora mladých rodín, problémy s bývaním a jeho uverovaním, nedostatočná štruktúra predškolských zariadení, či problémy so znižovaním zamestnanosti, zvlášť po prvej vlne koronakrízy. Slovensko sa prepadlo v rebríčku krajín po prvej fáze koronakrízy na 57. miesto zo 63 krajín Európy. Stimuly vlády na oživenie ekonomiky sú mimoriadne oneskorené, slabé a nedostatočné v konfrontácii s väčšinou susediacich krajín, čo je v centre kritiky slovenských zamestnávateľov. Kto na to doplatí najviac? Samozrejme, predovšetkým mladé rodiny s deťmi, pretože matky musia zostávať s deťmi doma na OČR, a tak pri nemožnosti zamestnať sa v istých regiónoch (hlavne na východnom Slovensku) môžu mať problémy aj otcovia týchto rodín.

4. Sociálne aspekty koronakrízy

Bezútešnosť sociálnej situácie odzrkadľujú aj médiami zverejňované zvýšené percentá nezamestnanosti, pritom ide iba o počiatočnú fázu, teda pokles výkonnosti slovenskej ekonomiky (tzv. voľný pád - podľa NBS, t. j. Národnej banky Slovenska pôjde o približne 10%) bude pokračovať a naďalej sociálne paralyzovať slovenské rodiny. Zo zverejnených dát vyplýva, že: „Miera nezamestnanosti vypočítaná z celkového počtu uchádzačov o zamestnanie dosiahla v máji 7,96%. Medzimesačne vzrástla o 0,53 p. b., medziročne stúpila o 1,96 p. b. Stav celkového počtu uchádzačov o zamestnanie v máji dosiahol 219.159 osôb“ (TASR 2020a, [cit. 2020-06-24]). Niektoré odhady súčasných politikov dokonca hovorili o hrozbe pádu až k nezamestnanosti na úroveň okolo 20%, ktorá tu už bola na prelome tisícročí. Nezamestnanosť v USA v tejto dobe láme rekordy: „V Spojených štátoch v apríli zaniklo rekordných 20,5 milióna pracovných miest. Miera nezamestnanosti vzrástla na 14,7% z marcových 4,4%. Dostala sa tak na najvyššiu úroveň od veľkej hospodárskej krízy v 30-tych rokoch minulého storočia“ (TASR 2020b, [cit. 2020-06-24]). Pri otvorenosti slovenskej ekonomiky závislej od exportu to môže znamenať naplnenie katastrofických scenárov s 20% nezamestnanosťou. Nikto si nevie predstaviť situáciu po príchode ďalšej vlny koronakrízy, čo už anticipujú štatistiky pandemickej krivky v Číne, Nemecku, Poľsku, Česku, pritom sa štáty ešte poriadne nevymanili ani z prvej vlny a druhú vlnu očakávali až v jeseni. Ekonomické problémy a neistota prinášajú ruku v ruke aj problémy vo vnútri rodín, ktorých dospelí členovia nebudú mať možnosť hmotne zabez-

pečiť svoje rodiny: „Je dôležité upozorniť aj na to, že zraniteľnú skupinu ľudí voči násiliu, či už psychickému alebo fyzickému, netvorí len ženy a deti, ale často aj seniori, či ľudia s postihnutím alebo psychickou poruchou, zraniteľnou skupinou sú aj muži. Volania s problematikou násilia tvoria aj v súčasnosti takmer 10% z celkových hovorov“ (Tarišková 2020, [cit. 2020-06-24]). Ako presne vplýva karanténa a koronakríza na zvyšovanie agresivity v rodinách je ešte zatiaľ predmetom hlbšieho skúmania, avšak zvýšený nápor na linky dôvery je evidentný.

Kultúra a umenie predstavujú ďalšiu „zónu“ sociálnej eskalácie, pretože fáza koronavírusovej izolácie bola pre kreatívnu sféru tiež mimoriadne devastujúca. Keď si uvedomíme závislosť oblasti kultúry od miery zamestnanosti a príjmov obyvateľstva, ktoré má aktuálne problémy s prežitím ťažkej krízovej situácie, ťažko predpokladať rýchlu revitalizáciu tohto sektora. Ukazuje sa však, že koronakrízou sú postihnuté všetky oblasti života spoločnosti (turizmus, šport, zdravotníctvo, školstvo atď.), takže nebude jednoduché nájsť simultánne rýchle recepty na riešenie všetkých problémov, keďže aj deficit štátneho rozpočtu je značný. Ak má štát odborne fundovaných, nadšených, pracovitých a tvorivých ľudí, ktorým záleží nielen na prežití spoločnosti, ale aj na ďalšom kreovaní jej pozitívnej budúcnosti, určite bude mobilizovať ľudské zdroje vo všetkých sférach, aby sme spoločne dosiahli efekt pozitívneho synergického úsilia.

Záver

Koronakríza odhalila širokospektrálnosť a hlavne prepojenosť problémov, s ktorými sa borí jednotlivec, ro-

dina a štát. Človek sa odjakživa usiluje o nezávislosť a samostatnosť, aby v konečnom dôsledku mohol byť plnohodnotnou a organickou časťou celku, ktorým je štát. Štát sa musí (aj z dôvodu akýchkoľvek kríz či megakríz) usilovať o svoju sebestačnosť a samostatnosť najmä preto, aby mohol byť v globalizovanom svete dôstojným partnerom na medzinárodnej úrovni, ktorý má čo ponúknuť. Ak to tak nie je v prípade človeka a ani v prípade štátu, takýto jedinec hrá rolu takpovediac nádenníka a štát sa dostáva do roly štatistu. Jedinec, rodina a štát sú preto prepojení oveľa viac ako sa nám to na prvý pohľad môže zdať. Každá rodina, ktorá sa bude v malom, je budúcim predobrazom štátu, v ktorom budeme žiť. Preto je dobré v tejto súvislosti upozorniť na myšlienku nezabudnuteľného a charizmatického pápeža Jána Pavla II., ktorý mal budúcnostné videnie a „zhmotnil“ ho do výroku o prepojenosti rodiny a spoločnosti: „Spoločnosť, v ktorej je zasiahnutá rodina, nemá budúcnosť“ (Ján Pavol II. 2020, [cit. 2020-06-24]).

V tom spočíva podstata a zmysel života jednotlivca, spoločnosti, štátu i ľudskej civilizácie.

Zoznam bibliografických odkazov

- ČAPUTOVÁ, Zuzana, 2020. Správa prezidentky o stave republiky. In: *Zuzana Čaputová prezidentka Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.prezident.sk/page/prejav/>
- HANUS, Martin, 2015. Rodí sa kvôli Putinovi viac Rusov? In: *Konzervatívny denník Postoj* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.postoj.sk/6767/rodi-sa-kvoli-putinovi-viac-rusov>
- Pavol II., Ján, 2020. *Citáty slávnych* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-rodine/>
- Penzijný fond Ruskej federácie, 2020. *Čo treba vedieť o materinskom (rodinnom) ka-pitály* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: http://www.pfrf.ru/grazdanam/family_capital/chto_nuzh_znat/
- Programové vyhlásenie vlády, 2020. Dostupné z: <https://www.ome-diach.com/tlacove-spravy/17852-programove-vyhlasenie-vlady-2020-2024-cele-znenie>
- TARIŠKOVÁ, Mária, 2020. Počas pandémie vzrástol počet volaní na linku dôvery Nezabudka. In: *Školské.sk* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.skolske.sk/clanok/53443/pocas-pandemie-vzrastol-pocet-volani-na-linku-dovery-nezabudka>
- TASR, 2020a. Nezamestnanosť na Slovensku v máji vzrástla na 7,2%. In: *aktuality.sk* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/800312/nezamestnanost-na-slovensku-v-maji-vzrastla-na-7-20/>
- TASR, 2020b. Nezamestnanosť v USA láme rekordy, vyskočila o desať bodov na 15%. In: *hnonline.sk* [online]. [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://finweb.hnonline.sk/zahranicna-ekonomika/2144285-nezamestnanost-v-usa-lame-rekordy-vyskocila-o-desat-bodov-na-15-percent>

RECENZIA

MANIPULATION. A GUIDE TO MIND CONTROL TECHNIQUES, STEALTH PERSUASION, AND DARK PSYCHOLOGY SECRETS

Deborah WEISS

Antónia SABOLOVÁ FABIANOVÁ

Mgr. Antónia Sabolová Fabianová, PhD.
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: sabolova.antonio@gmail.com

V úvode knihy autorka prisľubuje v rámci jednotlivých kapitol otvorenú diskusiu o všetkom, čo čitateľ potrebuje vedieť o manipulácii a ovládaní mysle, prioritne v kontexte toho, aby si dokázal v bežnom živote pomôcť. Akcent motivačno-náučne znejúceho názvu knihy vyvoláva záujem o „tmavú“ stránku psychológie a zároveň tajomstvách. V rámci prvého dojmu môže byť pre čitateľa otázne, či sa konotácia manipulácie naozaj s dobrým úmyslom dá využiť a nie len zneužiť. Daná skutočnosť predstavuje potenciálne silnú motiváciu prejsť po názve aspoň k obsahu, ktorý efektívne jasne a stručne pokrýva oblasti záujmu autorky. Kniha je koncipovaná v rozsahu 11. kapitol, kde čitateľ získava prehľadné informácie o tom, čo manipulácia je, ako s ňou pracovať v každodennom živote, aké sú výhody, etické rozhranie, ktoré je potrebné zvážiť a tiež informácie o analytickej súčasti manipulácie, ktorá je podstatná podľa autorky na to, aby sa techniky manipulácie dali zacieliť na konkrétny typ osobnosti.

Autorka trefne začína prvú kapitolu venovanú samotnej definícii snahou o odbúranie predsudkov voči samotnému východiskovému pojmu a konštatuje, že je bežné pri manipulácii automaticky veriť, že sa druhá osoba snaží o emocionálne zneužívanie, zlo, či až krutosť. Objasňuje, že videnie manipulácie v negatívnom svetle, môže zabrániť uvedomeniu si, akou silnou „psychologickou formou umenia“ môže byť. Ďalším aspektom je aj samotný fakt, že sa zvykneme správať podľa noriem spoločnosti v ktorej sa nachádzame, a teda je veľmi pravdepodobné, že sa s manipuláciou stretávame denne, no vnímame ju ako bežný jav. Naučiť sa efektívne pracovať s manipuláciou teda neznamená, že sa snažíme vytvoriť urážlivé vzorce medzi ľuďmi okolo nás, ale fakt, že vieme, čo chceme a máme spôsoby ako to dosiahnuť. Zároveň ale platí, že ak chceme niečo získať, a využili sme na to všetky naše funkčné metódy, ale druhá strana s nami nesúhlasí, nemusí súhlasiť (konať spôsobom ako sme navrhli). Manipulácia

sa teda netýka prioritne tlaku vyvíjaného na druhú osobu. Najlepší manipulátori nenúti nikoho do ničoho. Podstatou je druhému pomôcť pochopiť hodnotu, ktorú daná (napríklad) činnosť má pre vás a na tom stavať. Autorka korektne poukazuje ale aj na fakt, že existuje niekoľko typov manipulácie a taktiež na skutočnosť, že napriek potenciálnej sile, ktorá môže prísť s manipuláciou, nastanú chvíle, kedy ju nie je vhodné používať. Uvádza, že skutočná schopnosť ovládať umenie manipulácie znamená aj schopnosť mať jasno v tom, že sú zachované hranice, pracuje sa na správnych stratégiách bez toho, aby dochádzalo k ujme u druhého človeka.

Ak je snahou manipulácie donútiť myslieť druhého podľa seba, ide o moment v ktorom sa manipulácia mení na negatívny aspekt fungovania a je potrebné sa mu vyhnúť. Autorka v nasledujúcich kapitolách taktiež ponúka alternatívy techník a situácií, kedy je vhodné prezentovaný typ manipulácie využiť a taktiež, ako nereagovať v rámci procesu manipulácie, či stratégie v rámci reči tela.

Napriek citeľnej snahe autorky čitateľovi ponúknuť aj iný pohľad na možnosti manipulácie, miestami uvedené poznatky pôsobia alibisticky a núkajú iný pohľad na rozporuplné situácie, kedy je skôr otázkou morálnych hodnôt, či svedomia človeka, nakoľko sú ponúknuté stratégie naozaj prosociálne. Vystáva otázka, prečo vôbec je potrebné uvažovať o manipulácii v pozitívnej konotácii pri činnosti ľudí, ktorí sa snažia prostredníctvom natrénovaných techník dosiahnuť u druhého človeka to, o čo prioritne druhý človek vôbec nemusí mať záujem, odvolávajúc sa na to, že ešte možno len netuší, že nemá o niečo záujem. Taktiež po prečítaní jednotlivých kapitol môže čitateľ nadobudnúť dojem, že existuje veľmi tenká hranica medzi manipulujúcim a asertívnym správaním, čo v konečnom dôsledku môže predstavovať podstatu snahy o pozitívne hodnotenie manipulácie v danej knihe.

Informácia o publikácii:

WEISS, Deborah, 2019. *Manipulation. A guide to mind control techniques, stealth persuasion, and dark psychology secrets*. Independently Published. ISBN 978-1087863856.

SPRÁVA Z PODUJATIA

16. ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ A UMELECKÁ KONFERENCIA (Správa z inštitútového kola a fakultného kola)

Anna JAŠKOVÁ

Dňa 20.4.2020 sa na *Inštitúte edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove* konalo inštitútové kolo *Študentskej vedeckej a umeleckej konferencie (ŠVUK)*. Z dôvodu epidemiologickej situácie prebehlo inštitútové kolo na základe usmernení vedenia *Filozofickej fakulty* dištančne. Súťaže sa tento rok zúčastnili traja študenti doktorandského štúdia v študijnom odbore Sociálna práca. Zúčastnení zaslali v stanovenom termíne články komisií inštitútového kola *ŠVUK* prezentácie s hlasovým komentovaním. Mgr. Ľubica Libáková, študentka 4. ročníka doktorandského štúdia, sa v rámci prezentácie venovala využitiu rámcovej analýzy v kontexte problematiky rodovo podmieneného násillia. Otázke výskumu v prostredí sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za účelom možnosti zefektívnenia súčasnej praxe sa vo svojej prezentácii venovala Mgr. Šarišská, študentka 3. ročníka doktorandského štúdia. Komparačnú analýzu skúmania starostlivosti o seba s dôrazom na všímavosť na Slovensku a v zahraničí predstavil Mgr. Knurovský, študent druhého ročníka doktorandského štúdia. Predsedníčka komisie prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD. a členky komisie Mgr. Antónia Sabolová Fabianová, PhD. a Mgr. Anna Jašková, PhD. po spoločnej diskusii rozhodli o postupe študentov do fakultného kola v nasledujúcom poradí: 1. miesto:

Mgr. Miriama Šarišská - *Otázka výskumu v prostredí sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za účelom možnosti zefektívnenia súčasnej praxe* pod vedením prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD. 2. miesto: Mgr. Ľubica Libáková - *Využitie rámcovej analýzy v kontexte problematiky rodovo podmieneného násillia* pod vedením prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD.

3. miesto: Mgr. Martin Knurovský - *Komparačná analýza skúmania starostlivosti o seba s dôrazom na všímavosť na Slovensku a v zahraničí* pod vedením prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD.

Po úspešnom absolvovaní inštitútového kola, postupujúci študenti reprezentovali *IESP* na fakultnom kole *16. ŠVUK*. Fakultné kolo, rovnako ako inštitútové kolo, prebehlo dištančnou formou počas dní 10.-11.5. 2020. Účastníci fakultného kola zaslali články komisií pre sekciu psychológie a sociálnej práce - doc. PhDr. Gabriele Mikuláškovéj, PhD.; PhDr. Monike Kačmárovej, PhD.; Mgr. Antónii Sabolovej Fabianovej, PhD. a Mgr. Anne Jaškovej, PhD. prezentácie s hlasovým komentovaním. Členky komisie zaslali účastníkom do 24.5.2020 spätnú väzbu, podnety a otázky do diskusie. Na základe rozhodnutia komisie fakultného kola *16. ŠVUK*, účastníci za *IESP FF PU*, úspešne absolvovali fakultné kolo. Plné príspevky, spracované v spolupráci s ich školiteľmi, budú publikované v zborníku.

POKYNY PRE AUTOROV

Názov príspevku (max. 100 znakov, môže obsahovať podtitul) **Názov príspevku v anglickom jazyku**

Prvý autor , Druhý autor, Tretí autor,... (Meno a priezvisko)

Abstrakt

Stručná charakteristika príspevku (téma, riešený problém, cieľ); v rozsahu 500 – 1200 znakov (vrátane medzier). Písmo abstraktu Times New Roman, I.

Stručná charakteristika príspevku (téma, riešený problém, cieľ); v rozsahu 500 – 1200 znakov (vrátane medzier).

Kľúčové slová: Slovo. Slovo. Slovo. Slovo. Slovo. (min. 3, max. 8, maximálne dvojslovné spojenia; každé slovo začína veľkým písmenom. Slová sa oddeľujú bodkou)

Abstract

Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglic- kom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglic- kom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku. Abstrakt v anglickom jazyku.

Keywords: Word. Word. Word. Word. Word.

Úvod

Na tomto mieste autor publikuje úvod svojho článku.

Hlavný text (kapitola)

Nadpisy kapitol sú písané tučným písmom, číslované, vo veľkosti 12 a umiestnené na ľavom okraji textu (číslovanie kapitol - poradové číslo kapitoly je od názvu kapitoly oddelené bodkou a medzerou). **Názvy podkapitol** sú písané tučným písmom a kurzívou, od ľavého okraja (číslovanie podkapitol rovnaké ako v prípade kapitol). **Prvé riadky odsekov odsadené od okraja na 0,5 cm.** Font písma Times New Roman, veľkosť písma 12 b., riadkovanie 1, zarovnanie textu do bloku. Odporúčaná medzera za odsekmi 6 b. **Na konci riadkov slová nerozdeľovať.** Medzi názvami kapitol (podkapitol) a textom nechať jeden voľný riadok. Nadpisy kapitol, podnadpisy, tabuľky a obrázky sú oddelené jedným riadkom. Celkový rozsah príspevku by nemal presiahnuť 21 600 znakov (vrátane medzier).

Štruktúra

Súbor musí byť vytvorený len v programe MS Word. Spracované budú len príspevky vo formáte „doc“ alebo „docx“. Podnadvyše sú písané tučným písmom, kurzívou, vo veľkosti 12 a číslované. Prosím, uistite sa, že používate len jeden typ písma. Aby sa zabránilo chybám, odporúčame použiť funkciu „Kontrola pravopisu“ v MS Word. Odkazy na literatúru sa uvádzajú v texte v zátvorke.

Zátvorka obsahuje priezvisko autora, rok vydania, v prípade priamej citácie i príslušné stránky, napríklad: (Balogová 2015, s. 35).

Text je zarovnaný do bloku. Prosím, nemeňte navrhnuté formátovanie tejto šablóny. **Nečíslujte stránky, čísla stránok budú priradené v procese prípravy dokumentu pre tlač.**

1.2 Poznámky pod čiarou

Poznámky by mali byť umiestnené pod čiarou, číslované kontinuálne arabskými číslicami (vo forme horného indexu), spravidla na konci vety¹.

PodĎakovanie a afiliácia

PodĎakovanie alebo afiliácia sa uverejňujú v oddelenej časti na konci článku tučným písmom a kurzívou. Prosím, neuvádzajte ich na titulnej strane, ako poznámku pod čiarou k názvu, alebo inými spôsobmi.

Prílohy

Prílohy pripojené k príspevku by mali byť umiestnené pred zoznamom citovanej literatúry. V prípade viacerých príloh by mali byť hlavičky príloh označené v štýle uvedenom nižšie a označované postupne veľkými písmenami A, B, C, atď.:

Príklad uvedenia prílohy:

Príloha A. Názov prílohy

4. Literatúra

Citovať podľa ČSN ISO 690 len použitú literatúru. Zoznam je radený abecedne podľa priezviska autorov a **nečísluje sa**. Najpodstatnejšie zmeny v norme STN ISO 690: 2012 pri citovaní podľa harvardského systému nájdete na: <http://www.pulib.sk/web/data/pulib/subory/stranka/ezp-ISO690.pdf>

Príklady zápisov v zozname bibliografických odkazov:

- ANDREJČÍKOVÁ, Nadežda, 1999. Komunikácia a kooperácia IS pre knižnice: úvod do komunikačného protokolu Z39.50. In: Bulletin Centra vedecko-technických informácií SR. Roč. 3, č. 2, s. 54-59. ISSN 1335-793X.
- BALOGOVÁ, Beáta, 2012. Etablácia a profesionalizácia sociálnej práce v jej horizontálnej i vertikálnej línii. [online]. In: BALOGOVÁ, Beáta, Michaela SKYBA a Denisa ŠOLTÉSOVÁ, eds. Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možností ich uplatnenia v praxi. Zborník príspevkov z vedeckého seminára konaného dňa 7. decembra 2012 v Prešove. [cit. 2014-09-05]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 10 – 28. ISBN 978-80-555-0970-9. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova7>.
- BALOGOVÁ, Beáta, et al., 2008. Pokyny na vypracovanie seminárnej, ročníkovej, bakalárskej, diplomovej a rigorózne práce v študijných odboroch sociálna práca a andragogika. Prešov: AKCENT Print. ISBN 978-80-89295-08-1.
- BALOGOVÁ, Beáta, et al., 2015. Kompendium sociálnej práce pre bakalársky stupeň štúdia. Prešov: Akcent print. ISBN 978-80-89295-59-3.
- KOMOROVÁ, Klára, 2005. Najstaršie trnavské tlače v Slovenskej národnej knižnici v Martine. In: Kniha 2005: zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry. Martin: Slovenská národná knižnica, s. 341-345. ISBN 80-89023-55-X.
- KUCIANOVÁ, Anna, 2001. Významná personálna bibliografia. In: Knižnica [online]. Roč. 2, č. 11-12, s. 662 [cit. 15. júna 2013]. ISSN 1336-0965. Dostupné z: http://www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Kniznica/11_12_2001/662.pdf.
- MUSIL, Libor a Radka JANEBOVÁ. 2007. Mýty o roli sociálnych pracovníkov a pracovníčok. In: Sociálni práce/sociálna práca – Role sociálneho pracovníka. Roč. 2007, č. 1 s. 50-61. ISSN 1213-6204.

ROHOŇOVÁ, Ľudmila a Mária GAŠPAROVÁ, 2006. Metodika popisu článkov vo formáte MARC 21 s interpretáciou pravidiel AACR: príručka používateľa: verzia V 2.1. [online]. Martin: Slovenská národná knižnica [cit. 2013-01-24]. ISBN 80-89023-69-X. Dostupné z: http://www.snk.sk/nbuu/metodika_clanky_MARC21.pdf.

Kontakt na autora/-ku:

titul, meno a priezvisko autora/-ky, názov vysielajúcej organizácie a jej presná adresa, štát, e-mail (všetky údaje sú písané kurzívou, veľkosť písma 10 b., font písma Times New Roman, zarovnané do bloku).

¹ Poznámka pod čiarou: Typ písma – Times New Roman, veľkosť 10; normálny tvar